

PLATON VE SOKRATİK DİYALOG
EDEBİ BİR FORMUN FELSEFİ KULLANIMI
CHARLES H. KAHN

VakıfBank Kültür Yayınları: 0257
Felsefe: 024

PLATON VE SOKRATİK DİYALOG
EDEBİ BİR FORMUN FELSEFİ KULLANIMI
CHARLES H. KAHN

Özgün Adı
Plato and the Socratic Dialogue
The Philosophical Use of A Literary Form

Türkçesi
Halid Metin Yolcu

Proje Editörü ve Son Okuma
M. Halit Çelikyön

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Merve Nur Yaman

VakıfBank Kültür Yayınları

Saray Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdeniz Caddesi
No:7/A1 – Kat 13,
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISBN 978-625-6385-84-9

Kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığı ile VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

© Cambridge University Press, 1996

This translation of Plato and the Socratic Dialogue is published by arrangement with Cambridge University Press.

Baskı

Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi
B Blok No: 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Kasım 2023

PLATON
VE
SOKRATİK DİYALOG
EDEBÎ BİR FORMUN FELSEFİ KULLANIMI
CHARLES H. KAHN

TÜRKÇESİ
HALİD METİN YOLCU

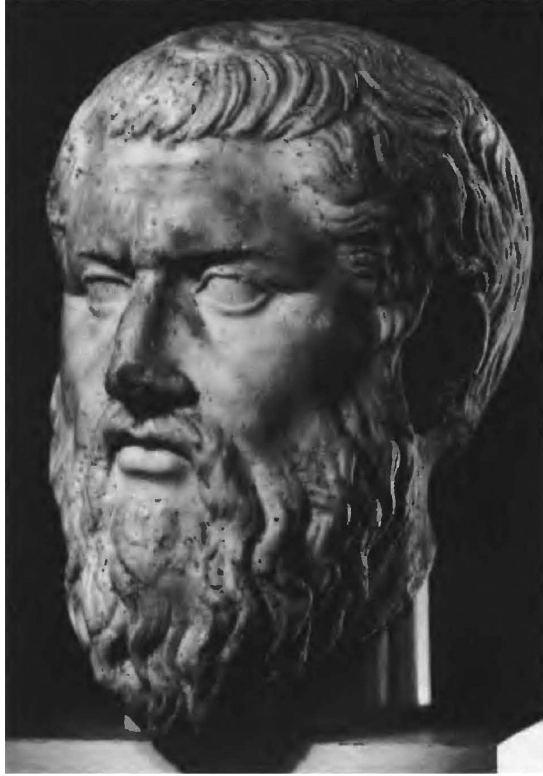

CHARLES H. KAHN

1928 yılında Louisiana, Amerika'da doğdu. Klasik çalışmalar alanındaki doktorasını Columbia Üniversitesi'nde tamamladı. 1965 yılında Felsefe Profesörü olarak atandığı Pennsylvania Üniversitesi'ndeki görevine 2012 yılında emekli olana kadar devam etti. Felsefe Bölümü başkanlığının yanı sıra, Harvard, Cambridge ve Oxford gibi önemli üniversitelerde ziyaretçi profesör olarak bulundu. Alanının önde gelen felsefe dergilerinde editör ve editör kurulu üyesi olarak görev aldı. Ayrıca Antik Yunan Felsefesi Derneği'nin Başkanlığını (1976-8) ve Amerikan Felsefe Derneği'nin Başkan Yardımcılığını (1997) üstlendi. Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi Üyeliği'ne (2000) seçildi. 2023 yılında vefat etti. Antik Yunan felsefesi, özellikle Presokratikler ve Platon üzerine yazdığı kitap ve makaleler ile literatürde tartışılmaz bir yer edinen Kahn, geçtiğimiz yüzyılın en önemli felsefe tarihçilerinden biridir. Başlıca eserleri: *Anaximander and the Origins of Greek Cosmology* (1960), *The Verb 'Be' in Ancient Greek* (1973), *Plato and Socratic Dialogue* (1996), *Plato and Post-Socratic Dialogue* (2013).

HALİD METİN YOLCU

1992 doğumlu şair, felsefeci. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu. Aynı bölümde Platon ve Aristoteles'in felsefelerine yönelik doktora çalışmasına devam etmekte, Sakarya Üniversitesi İTBF Felsefe Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Cambridge, Fitzwilliam Müzesi'ndeki Platon büstü. Grek yapımı kayıp orijinalinin en iyi muhafaza edilmiş iki antik kopyasından biri, muhtemelen Diogenes Laertios III. 25'te bahsi geçen Silanion'un heykeli. Bkz. G.M.A. Richter, *Greklere Portreleri* (Londra, 1965), c. II, s. 167, no. 16. Foto: Fitzwilliam Müzesi.

Edna'ya, sevgi ve neşe dolu yoldaşlığı için

İÇİNDEKİLER

Önsöz	17
Kısaltmalar	25

BÖLÜM 1

SÔKRATİKOİ LOGOİ: PLATON'UN ESERİNİN EDEBÎ VE ENTELEKTÜEL ARKA PLANI

1 Sokratik Edebiyat	27
2 Antisthenes	30
3 Phaidon	34
4 Eukleides	37
5 Aristippos	39
6 Aeskhines	42
6.1. Aeskhines'in <i>Alkibiades</i> 'i	43
6.2. Aeskhines'in <i>Aspasia</i> 'sı	46
7 Ksenophon ve Sokratik Edebiyatın Kurgusal Karakteri	52

BÖLÜM 2

PLATON'UN YORUMLANMASI

1 Diyalogların Yorumlanması Problemi	57
2 Diyaloglara Dair İki Alternatif Okuma	59
3 Kronolojiye Dair Sorular	62
4 Spekülatif Bir Biyografi	68
5 Girişsel Yoruma Dair Bir Taslak	77
6 Platon'un Arkada Kalma Gerekçesi	82

BÖLÜM 3

SOKRATES

1 Sokrates'in Önemi	87
2 Tarihsel Sokrates: Maksimal Bir Görüş	89
3 Skeptik Bir Eleştiri: Ksenophon	91
4 Skeptik Bir Eleştiri: Aristoteles	95
5 Tarihsel Sokrates: Minimalist Bir Görüş	102
6 Aporianın İşlevi: Platon'un Sokrates'i Yeniden Yorumlaması	109

BÖLÜM 4

MİNÖR BİR SOKRATİK OLARAK PLATON: ION VE KÜÇÜK HİPPİAS

1 Giriş: İki Erken Diyalog	115
2 <i>Tekhnê</i> Probleminin Sokratik Arka Planı	116
3 <i>Ion</i> : Şiir Neden Bir <i>Tekhnê</i> Değil?	118
4 <i>Ion</i> 'da Argümantasyon	123
5 <i>Küçük Hippias</i> : <i>Tekhnê</i> ve Ahlaki Bilgi	125
6 <i>Küçük Hippias</i> 'ta Argümantasyon	130
7 Antisthenes ve <i>Küçük Hippias</i>	132

BÖLÜM 5

GORGİAS: PLATON'UN FELSEFE İÇİN MANİFESTOSU

1 <i>Gorgias</i> 'ın Yeri	137
2 <i>Gorgias</i> 'ta <i>Tekhnê</i>	140
3 <i>Gorgias</i> 'ta <i>Elenkhos</i>	144
4 <i>Elenkhos</i> un Pozitif İşlevi	148
5 <i>Gorgias</i> 'ın Sınırları	152

BÖLÜM 6

TANIMIN ÖNCELİĞİ: LAKHES'TEN MENON'A

1 Eşik Diyaloglar	157
2 Bir Giriş Diyalogu Olarak <i>Lakhes</i>	159
3 Tanımın İki Türü	162
4 Tanımın Önceliği	164
5 Cesaretin Tanımı	170
6 Tanımın Mantiği Üzerine	176
6.1 Kaplamsal İlişkiler	177
6.2 Eş-Kaplamsallığı Aşan Gereklilikler	179
6.3 Tanımlananın Doğası	182
7 <i>Aporianın</i> Erdemleri	182
8 Tanımın Önceliği Hakkında Zeyl	184

BÖLÜM 7

KHARMİDES VE FAYDALI BİLGİ İÇİN ARAYIŞ

1 <i>Kharmides</i> İçin Bir Yoklama	187
2 Diyalogun Çerçevesi	188
3 <i>Sôphrosunênin</i> Tanımı	191
4 Kritias'ın Elenkhosu ve <i>Epagôgê</i> Eleştirisi	194
5 Bilginin-Bilgisinin İmkânı (<i>Kharmides</i> 167B-169A)	197
6 Sokratik Kendilik Bilgisinin İmkânı (169E-171C)	199
7 Sokrates'in Rüyası: Ne Tür Bilgi Faydalı Olacaktır?	204
8 Bilgi, Güç ve Doğru Kullanım	207

BÖLÜM 8

PROTAGORAS: ERDEM OLARAK BİLGİ

1 Diyaloglar Arasında <i>Protagoras</i> 'ın Yeri	211
2 <i>Tekhnê</i> ve Erdemin Öğretilebilirliği	213
3 Erdemin Birliği	216
4 Sokratik Akılcılık Problemi	223
5 Sokratik Akılcılığın Değerlendirilmesi	225
6 <i>Protagoras</i> 358B-D'nin Bağlamı İçinde Bir Yorumu	231
7 Platon'un Sokratik Akılcılığa Uyguladığı "Revizyon"	239
8 Sokratik Paradoksun Savunusu	243
9 Platon'da <i>Akrasia</i> Üzerine Epilog	248

BÖLÜM 9

AŞKIN NESNESİ

1 <i>Erôs</i> ve <i>Philia</i>	253
2 <i>Erôs</i> ve Arzu	256
3 <i>Lysis</i> 'ten <i>Şölen</i> 'e	258
4 Güzel Olarak İyi	261
5 Felsefi <i>Erôs</i> ve Erdemin Birliği	264
6 <i>Lysis</i> 'in Proleptik Bir Okuması	273

BÖLÜM 10
DİYALEKTİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI

1 Diyalektik ve Formlara Geçiş	283
2 Devlet'te Diyalektik	285
3 Devlet'ten Sonra Diyalektik	287
4 Diyalektiğin Kökenleri	290
5 Devlet'ten Önceki Diyaloglarda Diyalektiğe Atıf	292
6 Menon'da Hipotez	298
7 Phaidon ve Ötesinde Hipotez	301
8 Diyalektik, Elenkhos ve Eristik: Euthydemos	308
9 Diyalektik Adı	312

BÖLÜM 11
FORMLARIN SUNULUŞU

1 Platon'un Formlar Teorisi Nedir?	315
2 Formlar Teorisinin Ham Materyali	318
3 Özler İçin Tanımsal Arayış	320
4 Şölen'de Forma Dair Vahiy	324
5 Diotima'nın Vahyinin İpliklerini Çözmek	329
5.1 Varlık versus Oluş	329
5.2 Varlık versus Görünüş	330
5.3 Bir versus Çok	331
5.4 Ayırma?	332
5.5 İştirak	333
5.6 İmge ve Taklit	334
5.7 Formların Duyusal-Olmayan Kavranışı	335
5.8 Eponimi ve Diğer İyileştirmeler	336
6 Phaidon'da Formlar	337
7 Devlet'te Formlar	341
8 Kratylos, Phaidros ve Sonrasında Formlar	345
9 Formlar Doktrininde Karşıtların Rolü Üzerine Sonsöz	349

BÖLÜM 12

PHAÍDROS VE YAZININ SINIRLARI

1 <i>Phaidros</i> 'un İki Yorumu	351
2 Kendi Eserinin Bir Yorumcusu Olarak Platon	355
3 Diyalogların Edebi Karakterinde Dönüşüm	359
4 Felsefe ve Doktrin	361
5 <i>Yedinci Mektup</i> ve Dilin Sınırları	365
Ek: Ksenophon'un Platoncu Metinleri Kullanımı Üzerine	371
Kaynakça	379
Dizin	389

Bu kitap, Platon'un erken ve orta dönem diyaloglarının, bütünlük bir dünya görüşünün ifadesi adına sanatsal bir plan sergileyen bütünlük bir edebî proje olarak yorumlanması için yeni bir paradigma sunmaktadır. Platon'un eserleri söz konusu olduğunda genellikle kabul gören müstakil bir "Sokratik" dönem varsayımı reddedilmektedir. Sokratik diyalogun tarihsel bir biyografi değil, bir edebî kurgu türü olduğunu göstermek için diğer Sokratik yazarlardan edebî kanıtlar sunulmaktadır. Diyalogun kurgusal bir biçim olduğu bir kez kabul edildiğinde, Platon'un erken dönem yazılarında tarihsel Sokrates'in felsefesini aramak için artık bir sebep kalmamaktadır. Böylelikle sözde Sokratik diyalogların çoğunu, *Phaidon* ve *Devlet*'te daha tam bir biçimde ifade edilmiş felsefi görüşün kısmi dile getirilişleri olarak yorumlayıp proleptik* bir biçimde okuyabiliriz. Diyaloglar arasındaki farklar, Platon'un düşüncesinde farklı aşamalar olarak değil, fakat düşüncesinin sunuluşunda farklı edebî momentler olarak yorumlanmaktadır. Erken diyaloglardaki bu dolaylı ve tedricî sergileme biçimi, Platon'un okurlarını gerçekliğe dair yeni ve radikal biçimde alışılmadık şu görüşü kabul etmeye hazırlamak için seçtiği sanatsal bir araçtır: "Gerçek dünya", bütün değerlerin ve bütün rasyonel yapının kaynağı ve insan ruhunun doğal vatanı olan görünmez bir âlemdir.

* Proleptik: Retorikte, öngörülen itirazların önceden cevaplanması yöntemine verilen *prolepsis* isminden türettiği proleptik kavramı ile Kahn, erken ve orta dönem Platon diyaloglarında, daha sonra *Phaidon* ve *Devlet*'te tam olarak ifade edilecek görüşlerin belli ölçüde ele alınmasına işaret etmektedir. -çn.

ÖNSÖZ

Burada, Platon'un dehasına yalnızca bir düşünür olarak değil, bir yazar olarak da hakkını teslim etmeyi hedefleyen, erken ve orta dönem diyaloglarına dair bir yorum teklif ediyorum. Çünkü büyük filozoflar arasında yalnızca Platon aynı zamanda olağanüstü bir edebî sanatçıdır. Ne daha kompleks bir yazar ne de eserleri çok sayıda yorum katmanını gerektiren başka bir filozof bulunur. Platon felsefenin hedef ve yöntemlerine dair sistematik bir tanımlama öneren ilk yazardı. Fakat aynı zamanda o, kendi yaşadığı zaman ve mekânın ahlaki ve entelektüel kültüründe radikal bir dönüşüm talep eden felsefe kavrayışıyla bir sosyal reformcu ve eğitimciydi. Onun yazılarının çoğu, bu daha büyük amaca hizmet etmek üzere tasarlanmıştır. Bu yüzden Platon'un diyaloglarını kuşatacak bir yorum, onun devrimci kültürel girişimine olduğu kadar eserinin edebî ve felsefi boyutlarına da dikkat kesilmek durumundadır.

Benim Platon anlayışım, birbirinden oldukça farklı üç geleneği yansıtıyor. Chicago Üniversitesi'nin bir öğrencisiyken David Grene'den Platon'u, Shakespeare ve Attik tragediyacılar topluluğuna mensup olan büyük bir oyun yazarı olarak okumayı öğrendim. Columbia Üniversitesi'nin Klasik Filoloji bölümünde doktora öğrencisiyken de Ernst Kapp ve Kurt von Fritz tarafından tarihsel filolojinin gizemlerine yönlendirildim. Orada John Burnet ve E.R. Dodds'un harika Platon şerhlerinin perspektifinde, diyalogları MÖ dördüncü yüzyıl Grek kültürünün merkezî metinleri olarak görmeye başladım. Nihayet son otuz yıl boyunca, onun doğal paralelleri olarak Shakespeare ve Euripides'i değil; Aristoteles ve Descartes, Kant ve Wittgenstein'ı kabul eden entelektüel bir kurguyla, felsefe öğrencilerine Platon öğrettim.

Böylelikle burada önerdiğim şey, Platon okumaya ve öğretmeye hasredilmiş bir hayatın meyvesi olarak aynı anda edebî, tarihsel ve felsefi olan kuşatıcı bir yorumdur. Başlangıç noktam, kuşağındaki başka Sokratik yazarlar tarafından da uygulanmış Sokratik diyalog formunu kullanan Platon'un bir yazar olarak kariyeridir. Fakat Platon bu popüler türü, beşinci yüzyıl Attika dramasının büyük eserleriyle rekabet edebilecek majör bir sanat formuna dönüştürebilmiş tek Sokratik yazardır. O aynı zamanda, büyük çaplı bir felsefi dünya görüşünü sunmanın bir aracı olarak diyalog formundan faydalanan tek Sokratik yazardır. Ancak Platon'un düşüncesi, kendisinin hiç görünür olmadığı bu söylem formu-

nu tercih etmesinin bir sonucu olarak bize bir ilmi eserdekinden oldukça farklı bir yolla sunulmaktadır. Platon'un diyaloglarda felsefeye dair sunumunun kas-ten ve incelikli bir biçimde dolaylı, girişel* ve tamamlanmamış olması sebebiyle yorumcunun görevi, ister istemez artmaktadır.

Platon burada, hayatı boyunca tutarlı, bütünlüklü bir dünya görüşüne sahip bir düşünür olarak sunulmaktadır. Yani Platon, Kant ve Wittgenstein gibi felsefe kavrayışı radikal değişimlere uğrayan filozoflardan ziyade, düşünceleri olgunlaştığı zaman da felsefi pozisyonları özsel olarak değişmeden kalan Descartes ve Hume gibi filozoflar grubuna aittir. Bu nedenle benim tutumum, Platon'u kariyerinin farklı aşamalarında kökten biçimde birbirinden farklı felsefeleri savunan bir yazar olarak ele alan standart görüşten kesin bir şekilde ayrılmaktadır.

Diyaloglar hem biçim hem de içerik bakımından bu kadar çeşitlilik gösterdiği için en büyük uzmanlar bile Platon'un, düşüncesinin edebî sunumunu değiştirdiği sıklıkta fikrini de değiştirdiğini varsaymanın cazibesine kapılmışlardır. Ve diyaloglara yönelik erken, orta ve geç şeklindeki geleneksel ayırım, bu birbirini izleyen safhalar içerisinde Platon'un felsefi gelişimini takip edebileceğimize dair inancı teşvik etmiştir. Ne var ki bu gelişimsel yaklaşım, sistematik bir biçimde, bir yazar olarak Platon'un kabiliyetini hafife almaktadır; yalnızca (Jaeger'in ortaya koyduğu biçimde) Platon'un her diyalogunda mutlaka onu yazdığı zaman düşündüğü her şeyi söylediğini varsaymakla kalmaz, aynı zamanda Sokrates'in söylediğinin Platon'un düşündüğü olduğunu da kabul eder. Bunun zaman zaman doğru olduğunu söyleyebilirim, örneğin *Gorgias*, *Phaidon* ve *Devlet*'te birçok pasaj böyledir, fakat Platon'un erken diyalogların çoğunda Sokrates'i kullanma biçimi daha dolambaçlı ve sanatsal açıdan daha karmaşıktır.

Gelişimsel görüş aynı zamanda Platon'un diğer filozofların makaleler ya da eserler yazmasına benzer biçimde diyalogları yazdığını varsaymaktadır; yani kendi adına sorunları çözmek ya da dünyaya kendi çözümlerini duyurmak amacıyla. Fakat bu, inanıyorum ki, Platon'un yazma gerekçesine yanlış bir mana vermektedir. Onun esas amacı, bilhassa daha erken eserlerinde, doğru önermeler öne sürmek değil, okurlarının zihinlerini ve kalplerini değiştirmektir. Platon'un felsefi eğitim anlayışı, yanlış doktrinlerin yerine doğrularını yerleştirmek değil, öğrenenlerin ah-laki ve entelektüel yönelimini radikal bir biçimde değiştirmektir; tıpkı mağaradaki mahkumlar gibi, ışığı görmeleri için dönüştürülmeleri -etraflarında döndürülmeleri- gerekmektedir. Benim önerim, erken ve orta diyalogların çoğunun bu amaç

* *ingressive*: Sözlükte "girme eylemi, giriş veya erişim gücü ya da özgürlüğü" olarak tanımlanan *ingress* sözcüğünden türetilen ve Kahn'ın kendi yöntemi için kullandığı bu sıfatı "girişel" olarak karşıladık. Fakat bu terimin, Platon'un *Devlet* diyalogunda ortaya koyulan görüşlere tüm erken diyaloglarından "giriş"ler, geçişler ve bağlantı noktaları bulunduğuna işaret ettiğini hatırla tutmak gereklidir. -çn.

göz önünde bulundurularak oluşturulduğu yönünde. Bu sebeple mezkûr diyaloglar, esasen okur üzerindeki -provakatif, uyarıcı ve baştan çıkarıcı olması için tasarlanan- bu kasıtlı etki dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

Daha erken diyaloglar biçim olarak bu kadar dolaylı olduğu, sıklıkla ve bile isteye sonuçsuz bırakıldığı için burada Platon'un düşüncesinin oluşumunu gördüğümüzü düşünmemeliyiz. Bu diyaloglarda izini sürebileceğimiz şey, Platon'un düşüncesinin gelişimi değil, kamuya kendi felsefi görüşlerini sunmak için edebî bir planın kademe kademe gözler önüne serilmesidir. Platon'un, *Protagoras* gibi edebî başyapıtları da içeren, aporetik diyalog formunu aralıksız kullanımının bir işlevi, *Şölen*, *Phaidon* ve *Devlet*'teki hiç aşına olunmayan ve alışılmadık düşüncelerini sunmadan önce mümkün merteye geniş bir okur kitlesi yaratmak olmalıdır. Platon'un gözünde, Sophokles ve Thukydides kadar Homeros ve Hesiodos tarafından temsil edildiği şekliyle, geleneksel Grek dünya görüşü kökten yanlıştır. Kendi büyük selefleriyle rekabet edecek majör bir edebî form olarak Sokratik diyalogu geliştiren Platon; Akhilleus, Oedipus ve Perikles'in yerine kendi kahramanı Sokrates'i koymak istedi. Platon bu hususta en azından kısmen başarılı olmuştur, çünkü Sokrates eğitilmiş kesim için dinin yerini felsefenin aldığı yeni bir geleneğin kahraman figürü haline gelmiştir. Bundan sonra Platon için söz konusu olan şey, gerçekliğin doğasıyla ilgili radikal biçimde yeni bir görüşte gömülü olarak bulunan, insan hayatının anlamına dair farklı bir görüştür. Bu dünya görüşü ve edebî planın tam olarak ne zaman biçim kazandığını bilemiyoruz. Fakat bunlar geleneksel olarak Sokratik diye sınıflandırılan diyalogların çoğundan önceye tarihlenmelidir. Çünkü yalnızca *Phaidon* ve *Devlet* tarafından belirlenen ahlaki ve metafizik bakış açısından hareketle Platon'un *Lakhes*, *Kharmides*, *Euthyphron* ve *Protagoras* gibi diyaloglar oluşturmasındaki felsefi niyeti düzgün bir biçimde anlayabiliriz. Bu kitabın merkezî tezinin bu olduğu dile getirilebilir.

Yorumumun bu genişlikte birleştirici olması, Platon'un eserinin edebî dalgalanmalarının arkasında onun ötedünyalı (*otherworldly*) bir metafiziğe ve katı Sokratik ahlaki ideale bağlılığı tarafından belirlenen sabit bir dünya görüşünün durduğunu iddia etmemle ilgilidir. Bu görüşler görece erken şekillenmiş ve onun hayatı boyunca tutarlı bir biçimde devam etmiştir. Fakat Platon'un felsefesinin genel çerçevesinin değişmeden kaldığını iddia etmek, onun düşüncesinin daima cansız ve kemikleşmiş hâlde olduğu anlamına da gelmez.

Platon'un metafiziğinin devamlılığı, ilk ipuçları *Protagoras*'ta (343D-344A) verilen ve *Şölen*'de duyurulan değişmez Varlık ve değişken Oluş arasındaki Parmenidesçi dikotominin mührünü taşımaktadır ve sadece *Phaidon* ve *Devlet*'te değil, *Devlet Adamı*, *Philebos* ve *Timaios*'ta da düşüncesini inşa etmeyi sürdürür. Diğer yandan, bu dikotomiye dile getirmeye hizmet eden Formlara dair klasik doktrin, her ortaya çıkışında farklı bir biçimde formüle edilmektedir. Öyle ki Formlar, *Theaitetos*'ta gör-

mezden gelinebilir ve *Parmenides* ile *Sofist* diyaloglarında ise eleştiriye tabi tutulur. Bu doktrinin, hiçbir zaman terk edilmese de sıklıkla ve ciddi biçimde gözden geçirilmiş olduğunu görebiliriz. Böylece, duyulurlar ile Formlar arasındaki bir ilişki olarak *Phaidon*'da teklif edilen iştirak (*participation*) kavramından daha sonraki eserlerde vazgeçilmiş ve bunun yerini *Sofist* diyalogunda Formlar arasındaki bir iştirak ilişkisi almıştır. Platon'un kabul edilmemiş bu iştirak kavramının ikamesi olan Formların duyulur görünümüne ilişkin anlayışı, *Timaios*'ta, bu görünümünün mahalli olarak Kabın (*Receptacle*) sunulmasıyla tamamen yeni bir boyut kazanır. Bu yenilikler, daha sonraki diyaloglarda diyaletikçe verilen yeni yön ile birlikte, Platon'un felsefesinin yaratıcı canlılığını büyük ölçüde sürdürdüğünün kanıtıdır. Fakat bunlar ve diğer bütün geliştirmeler, Parmenidesçi dikotominin sabit çerçevesi içinde iş görmüştür.

Bu tezi, geç diyaloglarda tüm detaylarıyla savunmak için başka bir kitap gereklidir. Ben burada erken ve orta dönem diyaloglarla sınırlı kalacağım ve bütünlük bir edebî proje olarak aldığım süreç, *Devlet* ve *Phaidros* diyalogları ile nihayete erecek. Bütün bu diyalogları edebî bir anlamda Sokratik sayıyorum, çünkü Platon onların tamamında "Sokrates ile Konuşmalar" (*Sôkratikoî logoi*) denen popüler türü kullanmaktadır. Platon'un bu eserleri, diğer Sokratik yazarlarda olduğu gibi, geniş bir eğitimli kesim tarafından okunması amacıyla tasarlanmıştır. *Phaidros* sonrasında ise edebî form değişir. Başka konuşmacılar Sokrates'in yerini alır ve hatta Sokrates'in ana konuşmacı olduğu *Theaitetos* ve *Philebos*'ta da içerik çok daha teknik hâle gelir. Tartışma daha dar ve daha profesyonel bir dinleyici kitlesine hitap eder. Bu yüzden söz konusu geç eserler ile başa çıkmak için farklı ve daha az edebî bir yorum türü gerekmektedir. Ben burada kendimi, sözde erken diyaloglarda ve büyük orta eserlerde Platon'un düşüncesinin özsel birliğini ve bu düşüncenin dile getirildiği edebî araçları açığa çıkarmakla sınırlandırıyorum.

Bu kitabın arka planını öz bir biçimde yansıtma fırsatını değerlendirmek ve böylece sayısız kişi ve kuruma olan borcumu ödemek isterim.

Platon'un eserine dair genel anlayışım öğrencilik günlerimde şekillenmeye başladı. Fakat görüşlerimin kamuya ilk sunuluşu 1979-80'de, Paris ve Cambridge'de okunan "Platon Sokratik Diyaloglar Yazdı mı?" başlıklı bir makaleyledir. Paris'teki dinleyiciler arasındaki Pierre Aubenque bana Aristoteles'in Sokrates'e dair anlatısı hakkında söylediklerimle ne kastettiğimi sordu. Çünkü bu anlatı, Platon'un erken dönem diyaloglarının Sokrates'in felsefesinin temsili olarak değerlendirildiği standart görüşü destekliyor görünmektedir ve bu gelişimsel kavrayışın üzerine kurulduğu erken bir Sokratik dönem kavramını onaylar. Pre-sokratikler üzerine çalışırken Aristoteles'in aktarımlarını bir ihtiyat kaydı olmadan almamak gerektiğini öğrenmiş olduğumdan, ilk bakışta bunu Platon'un kendi eserinde, iddia edildiği üzere Sokratik bir dönem bulunduğu fikrini reddetmeme karşı ciddi bir itiraz olarak görmedim. Her şey bir yana, Pre-sokratikleri çalışsan hiç kimse, orijinal metin-

lerin önüne geçecek şekilde Aristoteles'in anlatımını kabul etmez. Ve Platon söz konusu olduğunda, Aristoteles'in onunla ilgili görüşlerinin kaynağı olan ilgili metinlere sahibiz, yani diyaloglara. Bu yüzden, az bir süre sonra, (Gregory Vlastos'un Sokrates üzerine kitabı da dahil olmak üzere başkaları tarafından da tekrar edilen) Aubenque'in itirazı üzerine düşünürken Aristotelesçi Sokrates anlatısının gölgesinin ne denli uzun olduğunu anladım. Platon'un erken diyaloglarındaki "Sokratik" unsura dair inancımızın -Hermann'in erken on dokuzuncu yüzyıldaki eserine kadar geri giden bir inançtır- üzerine düşen bir gölge. Ve bu yüzden Aristoteles'in aktarımına dair sistematik bir kritiğin gerekliliğini gördüm ve 3. Bölümü bu işe ayırdım.

Bu kitabın oluşumunda bir başka önemli moment Gabriele Giannantoni'nin cömertliği tarafından teşvik edilmiştir. 1985'te Amalfi'deki bir konferansta katılımcılara *Socratis et Socraticorum Reliquiae*'nin hazırlık aşamasındaki versiyonunun ücretsiz kopyalarını bağışladı. Sokratik edebiyat üzerine bu temel materyalin yayınlanması, Sokratik diyalog türünün, Platon onu kendi felsefi enstrümanı haline getirmeden önce, iyi gelişmiş ve en az yarım düzine farklı yazar tarafından kullanılmış olduğu gerçeğinin önemini görmemi sağladı. Bu beni, doğrudan *Sôkratikoî logoi* olarak başlıklandırılmış, 1986'da dolaşıma giren ve burada daha öz bir biçimde 1. Bölüm olarak yer alan müsveddenin oluşturulmasına sevk etti. Klaus Döring'in yorumları bu bölümün erken versiyonu için özellikle yardımcı oldu. (Aeskines üzerine olan kısım Vander Waerdt [1994]'te ayrıca yayımlandı.)

Bu kitabın ilk taslağı 1991'in başlarında Cambridge'deki ücretli iznim sırasında yazıldı. Bu süreçte David Sedley ve Malcolm Schofield başta olmak üzere birçok arkadaş ve meslektaşın münazara ve eleştirilerinden faydalandım. Myles Burnyeat'in kritik yorumları, erken dönem diyaloglara dair Sokratik okuma konusunda beni dogmatik uykumdan uyandırmada bilhassa değerlidir. Bu diyaloglara dair eski gelişimsel görüşün kendi ağırlıklarından yıkılacağına ve bu yüzden dünyanın benim alternatif yorumum için hazır olduğuna dair masumane bir varsayımım vardı. (Gregory Vlastos'un *Sokrates*'i henüz ortaya çıkmamıştı...) Myles'in yorumları, beni *Protagoras*'ın Sokratik okumasına ve tanım diyaloglarına karşı bütünleştirici bir görüş lehine eksiksiz bir açıklamanın zorunlu olduğuna ikna etti. Sonuç 2. Bölüm'de benim argümanımın genel bir sunumu ve 6 ve 8. Bölümlerin radikal bir yeniden yazılışı oldu.

Birçok başka dostane eleştiri de bu eseri daha az kusurlu hale getirmemde bana çok yardımcı oldu. Cambridge Üniversitesi Yayınları için okuyucular olarak Anthony Price ve Christopher Rowe inanılmaz faydalı yorumlarıyla katkıda buldular. Diskin Clay müsveddenin oldukça uzun bir bölümünü okudu ve orta diyalogların hemen öncesinde yer alan ve bir hazırlık niteliğindeki "orta-öncesi" olarak adlandırdığım diyalogları "eşik" eserler olarak adlandırmanın çok daha isabetli ola-

cağı konusunda beni ikna etti. Meslektaşım Susan Sauve Meyer çok sayıda bölümü okudu ve eleştirileriyle onları geliştirdi. Atina'daki arkadaşım Vassilis Karasmanis de öyle. Micheal Ferejohn *Protagoras* yorumu üzerine oldukça tesirli katkılarda bulundu. Bir ya da daha fazla bölümde bana yardımcı olan yorumlarıyla John Cooper, Daniel Devereux, George Klosko, Alexander Nehamas ve Gisela Striker'ı da anmak isterim. Bu kitabın bölümlerini sunduğum son on yıldaki çeşitli seminer ve toplantılarda bana yardım eden eleştirileri ve daha çok teşvikleri için tüm meslektaşlarım ve lisans öğrencilerimin tek tek hakkını teslim etmem olanaksız. Fakat 1990 ve 1991'de el yazmamla çalışan Mary Hannah Jones ve bilhassa 1993'ten beri sadık bir biçimde onunla uğraşan Michael Shane'e, yani iki araştırma asistanıma özel teşekkürlerimi bildirmek zorundayım. Tüm bu isimlere minnettarım.

Son olarak bu eseri mümkün kılan kurumlara şükranımı belirtmem gerekiyor. İlk olarak 1979-80'de bir Araştırma Bursu veren Guggenheim Foundation'a ve aynı yıl bu projenin başlaması için ilk tohumların atıldığı Ziyaretçi Bursu için Oxford'daki Balliol Koleji'ne teşekkür etmeliyim. Ardından American Council of Learned Societies'e 1985-6'daki araştırma bursu ve Cambridge'deki Clare Hall'e 1985 güzünde *Sokratikoi logoi*'un ortaya çıktığı araştırmayı sağlayan Ziyaretçi Bursu için teşekkürler. Sonra National Endowment for the Humanities'e 1990-1'deki araştırma bursu için müteşekkirim; sekiz ya da dokuz bölümün ilk taslağı burada çıktı. Son olarak kendi kurumum Pennsylvania Üniversitesi'ne ve Felsefe Bölümü'ne, tüm bu zaman boyunca araştırmamı sadakatle destekledikleri ve Üniversite'nin Araştırma Fonu'ndan bu el yazmasının yayına hazırlanması için iki kez destek verdikleri için minnettarım.

Bu arada vefalı daktilocum Connie Cybulski Donnelly'ye her bölüm ve her revizyon boyunca gösterdiği sabır için ayrıca teşekkür ederim. Cambridge Üniversitesi Yayınları'ndaki editörüm Pauline Hire'a sabrı ve son birkaç yıldaki desteği ve redaktörüm Glennis Foote'a baskı için müsveddenin hazırlanmasındaki sıra dışı çalışması için minnettarım.

Son olarak, yalnızca proje için şevkle beni desteklediği ve yazmanın tamamlanmasında verdiği uzun emekleri değil, fakat sıklıkla katkıda bulunan keskin eleştirileri için de eşim Edna Foa Kahn'a teşekkür etmek istiyorum. O aynı zamanda bir pazar akşamı Fitzwilliam Müzesi'nde gezinirken bu kitabın içinde yer alan Cambridge Platon büstünü keşfeden kişidir. Aşk ve minnet duygularıyla bu kitabı ona adıyorum.

C.H.K.

Philadelphia, Kasım 1995